

Teelehe-mosaiikliblika püsielupaiga ettepaneku ekspertiis

Külli Õiglane ja Andres Aguraiuja on 22.05.2015 koostanud ettepaneku teelehe-mosaiikliblika leiukoha (KLO9200032) kaitseks püsielupaiga moodustamiseks Saue vallas Püha külas.

Alljärgnevalt hinnatakse esitatud ettepaneku põhjendatust ja asjakohasust, antakse ülevaade teelehe-mosaiikliblika populatsiooni seisundist leiukohas (KLO9200032) ja selle lähiümbruses ning hinnatakse kavandatava teemaplaneeringu „Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV elektriliini trassi asukoha määramine“ elektriliini mõju trassialternatiivi S1-5 puhul liigi soodsale seisundile elupaigas.

1. Ettepaneku põhjendatus ja asjakohasus

Teelehe-mosaiikliblika (*Euphydryas aurinia*) leiukohas KLO9200032 ei esine liigi röövikutele sobivaid toidutaimi. Ala on võsastunud ja liigile sobimatu. Liigi elujõuline populatsioon esineb nimetatud leiukohast põhja suunas. Seisuga 28.08.2015 on Keskkonnaregistrist kustutatud leiukoht KLO9200032, kui liigile sobimatu elupaik. Liigi tegelik esinemisala on registris leiukohana KLO9200860 (kantud registrisse 28.08.2015). Seega on põhjendamatu ja puudub alus liigi püsielupaiga moodustamiseks ettepanekus toodud leiukohale. Küll aga peab ekspert vajalikuks luua püsielupaik välitööde käigus täpsustatud alale (KLO9200860). Püsielupaiga territooriumiks peaks lisama kogu metsaga piirnev rohumaa (arvestades liigi metapopulatsioonilist struktuuri) ning kindlasti toidutaimi (hariliku peetrilehe) esinemise alad, mis on tähistatud GPS punktidenä. Tegu on prioriteetse alaga: valmikuil on uues soovitatavas püsielupaigas nähtud aastaid, toidutaimi leidub ohtralt ning vähemalt osal alast esineb toidutaim sobiva taimestikustruktuuriga (toidutaimed ei ole ümbritsetud kõrgema taimkattega) ning piirkond on piisavalt suur, et võimaldada liigi liikumist elupaigas osalaikude vahel häiringute korral. Soovitatav püsielupaik on viimaste aastate jooksul siiski hakanud kinni kasvama, mis tähendab, et regulaarse hooldamiseta ei ole see liigile pikemaajaliselt sobiv, olles esmalt põhjustatud liiga kõrgeist toidutaimi ümbritsevast taimkattest, teisalt elupaigas vahavast võsastikust. Arvestades, et leiukoha vahetus läheduses ja sellest läbi on planeeritud ehitustegevus, ilmneb oht, et osa senisest sobivast alast muutub elupaigana kõlbmatuks, mistõttu nõuab kogu elupaik märksa enam tähelepanu. Püsielupaiga moodustamisega on eesmärgiks tagada ala piisav hooldamine ja prioriteetse elupaiga säilimine, tagamaks teelehe-mosaiikliblika jaoks sobivad tingimused elutegevuseks.

2. Teostatud välitööde kirjeldus leiukohas KLO9200860

2015

Liigi esinemise ja seisundi hingamiseks teostati elupaigas teehe-mosaiikliblika võrgendite loendamine: ala läbiti, otsides toidutaimedel (harilik peetrileht) olevaid võrgendeid, millel toituvad teehe-mosaiikliblika röövikud, ning leitud võrgendid dokumenteeriti GPS-punkti täpsusega. Teehe-mosaiikliblika kui monofaagse (toitub Eestis vaid ühel taimeliigil) liblikaliigi toidutaimede katvuse (arvu) hindamiseks dokumenteeriti kõik hariliku peetrilehe kogumikud ning kogumike keskpunkt määrati GPS-punkti täpsusega ning pandi kirja visuaalsel hinnanguga taimede arv kogumikus.

2014

Elupaigas dokumenteeriti toidutaimed, anti hinnang taimede katvusele ning leitud võrgendid salvestati GPS-punkti täpsusega.

2012

Liigi seisundi hindamiseks loendati alal liblikate arvu ühe päeva jooksul, püüdes liblikaid.

Varasemad leiuandmed, mis on dokumenteeritud lepidopteroloogi poolt

3. Tulemused

2015

Teehe-mosaiikliblikas esineb alal: leiti 4 eraldiseisvat võrgenditega kaetud ala (1-8 kurna ühe ala kohta); igal võrgendil oli vähemalt 20 kuni 150 röövikut (tulemused esitatud MapInfo failina teehe-mosaiik_võrgend2014-2015_toidutaimed.tab).

2014

Leiti 2 eraldiseisvat võrgenditega kaetud ala (2 kurna ühe ala kohta); igal võrgendil oli vähemalt 20 kuni 150 röövikut (tulemused esitatud MapInfo failina teehe-mosaiik_võrgend2014-2015_toidutaimed.tab).

2012

Alalt leiti 2 isast liblikat (tulemused esitatud failina liigitabel_telehe-mosaiik.xls; tabelis rida 144).

Varem on liblikaliiki nähtud alal 1990., 1992., 1999., 2001., 2005., 2008., 2009., 2010. ja 2012. aastal (tabelis read 136-143).

4. Järeldused

Püha küla teehe-mosaiikliblika populatsioon on asustatud: välitööde ja leiuandmete põhjal on liiki alal püsivalt olemas olnud juba vähemalt 25 aastat. Teadaolevalt on ainuke teine niivõrd heas seisus teehe-mosaiikliblika populatsioon Vana-Vastseliinas, mistõttu on oluline tagada liigi soodne seisund ka Püha küla populatsioonis. Soodsa seisundi tagab toidutaimede (hariliku peetrilehe) olemasolu elupaigas, olukorras, kus toidutaimed on eksponeeritud päikesevalgusele, olles ümbritsetud madalama taimkattega. Lisaks tuleks tagada lähimates potentsiaalsetes elupaikades sobivad tingimused, kuna liigile on omane metapopulatsioonilise struktuur: nii tagatakse alternatiivse elupaiga olemasolu endise elupaiga hävimise korral. Soodusseisund tagatakse võimaluse korral karjatamisega, kuid sobivaks viisiks on ka niitmine mai lõpus, juuni alguses. Alternatiivelupaigas elektriliinialustel aladel on võimalik elupaika kinnikasvamise eest

kaitsta nelja-aastase intervalliga võsa raadamistega, kusjuures hädavajalik on oksarisu eemaldamine.

5. Hinnang planeeritava elektriliini mõjust liigi soodsale seisundile elupaigas ning soovitud tööde teostamiseks

Püha küla teelehe-mosaiikliblika populatsioonis jääb rajatav elektriliin elupaiga piirialale. Kuna teelehe-mosaiikliblika alternatiivseks ja ühtlasi sobivaks elupaigaks on hooldatavad elektriliinialused alad, ei näe ekspert probleemi alale elektriliini rajamisel. Küll aga tuleb nii elektriliini rajamise ajal kui ka sellele järgneval perioodil järgida mitmeid nõuandeid, tagamaks liigi säilimise Püha küla populatsioonis. Kuna liigi esinemine on dokumenteeritud ka elektriliini trassil, tuleks elektriliinide postid paigutada pigem praegusele metsaalale ning vältida võimaluse korral niiduelupaiga kahjustamist elektriliini postide püstitamise töödega. Elektriliini rajamistööd peavad toimuma ajal, kui maapind on külmunud ning ei tehta kahju taimekõldus talvituvatele röövikutele ning ei kahjustata peamist toidutaimede harilikku peetritelehte (edaspidi: peetriteleht). Välistatud peaks olema peetritelehe eemaldamine alalt ning tööde teostamiseks vajaminev tee peaks võimaluse korral kulgema peetritelehe kogumike ümbert. Elektriliini rajamisega seonduvad tööd peavad lõppema hiljemalt aprilli alguseks, andes võimaluse alal olevatel taimedel taastuda, et aprilli lõpus talveunest ärkavatel röövikutel oleks tagatud kvaliteetne toiduallikas. Elektriliini rajamise järgselt, tuleb vähemalt 4 aasta tagant elektriliinialust ala hooldada (võsa eemaldamine ning kindlasti oksarisu eemaldamine, niitmine). Hooldamistööd peaksid toimuma mai 2. või 3. nädalal, et liblikate lennuajaks juuni esimesel nädalal, harvem mai lõpus, oleks olemas munemiseks vajaminevad peetritelehed. Töid võib teostada ka augustis, niites peetritelehe kogumike ümbert, millel on näha võrgendeid. Alternatiivina võib niita ühe osa elupaigast ühel aastal, teise osa alast teisel aastal (seda nii mai keskpaigas kui ka augustis).

Ekspertiisi koostas

Hendrik Meister
hmeister@ut.ee